

กัลยา ยังสุขยิ่ง*

ตั้งแต่พระราชบัญญัติสิทธิบัตรมีผลบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา นักประดิษฐ์ในประเทศไทยก็ได้รับการคุ้มครองการประดิษฐ์ในรูปของสิทธิบัตร ในการขอรับสิทธิบัตรไทยนั้นมีข้อกำหนดคือจะต้องมีความใหม่ มีขั้นตอนการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น และสามารถประยุกต์ใช้ได้ในทางอุตสาหกรรม จึงเป็นการยากพอสมควรในการที่จะได้รับสิทธิบัตร ทำให้นักประดิษฐ์ไทยหลายท่านที่กำลังพัฒนาผลงานของตนเกิดความท้อแท้ ด้วยเหตุดังกล่าวกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์จึงพยายามผลักดันให้มีอนุสิทธิบัตรซึ่งจะให้ความคุ้มครองผลงานโดยลดความยากลำบากลงมาจากสิทธิบัตร เพื่อเป็นการสนับสนุนให้นักประดิษฐ์มีกำลังใจที่จะพัฒนาผลงานต่อไป

เมื่อนักประดิษฐ์ได้ทราบถึงขอบเขตและแนวทางในการให้ความคุ้มครองของอนุสิทธิบัตรรวมถึงมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบทรัพย์สินทางปัญญา นักประดิษฐ์/นักวิจัยที่มีผลงานและต้องการได้รับความคุ้มครองรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้รับประโยชน์ในการเตรียมการณ และวางแผนงานก่อนที่อนุสิทธิบัตรจะมีผลบังคับใช้ ศูนย์บริการข้อมูลสิทธิบัตร สถาบันวิทยบริการ จึงจัดให้มีการสัมมนาเชิงวิชาการเรื่อง “การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาช่วยพัฒนานักประดิษฐ์ไทยจริงหรือ ?” (Will Intellectual Property Protection Help Thai Inventors?) ขึ้นในวันที่ 25 พฤษภาคม 2538 เวลา 8.30-12.00 น. ณ ห้องประชุมชั้น 7 สถาบันวิทยบริการ เพื่อเผยแพร่ความรู้ในเรื่องดังกล่าว โดยได้รับเกียรติจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านรับเป็นวิทยากร คือ คุณยรรยง พวงราช รองอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา ดร. เย็นใจ เลหาวิช นายกสมาคมการประดิษฐ์ไทย และคุณสุชาติ ธรรมมาพิทักษ์กุล อุปนายกสมาคมเครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร และ ลิขสิทธิ์แห่งประเทศไทย โดยมี รศ.ดร. ศลักษณ์ ทรรพนนันท์ ที่ปรึกษาอธิการบดี ด้านทรัพย์สินทางปัญญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ รศ.ดร. ธีชชัย ศุภผลศิริ รองคณบดีฝ่ายบริหาร บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้ดำเนินรายการ มีผู้เข้าร่วมสัมมนาจากหลายสาขาอาชีพทั้งภาครัฐและเอกชน จำนวนทั้งสิ้น 79 คน

* นักเอกสารสนเทศ ศูนย์เอกสารประเทศไทย สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สาระที่ได้จากการสัมมนา สรุปได้โดยย่อดังนี้

ในหัวข้อสิทธิบัตรกับงานวิจัยในประเทศไทย : ความหวังและทางเลือก คุณสุชาติได้ยกตัวอย่างให้เห็นว่าประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทั้งหลายจะมีการลงทุนในด้านการพัฒนาบุคลากรและเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก เพราะเห็นความสำคัญ แต่สำหรับประเทศไทยยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญในด้านนี้ สำหรับในเรื่องกฎหมายคุ้มครองการประดิษฐ์นั้นผู้บรรยายมีความเห็นว่ามีดีกว่าไม่มีเพราะจะมีแนวทางในการปฏิบัติ ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติสิทธิบัตรมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 แต่นักประดิษฐ์ นักวิชาการหรือสื่อมวลชนต่างๆ ยังไม่ค่อยเข้าใจสิทธิบัตรมากนัก สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาในด้านการประดิษฐ์หรือวิจัย คือ ตัวกฎหมายเองควรจะมีการปรับให้เหมาะกับปัจจุบันและเหมาะสมกับการใช้งานของกฎหมายนั้น และอาจตั้งสมาคมหรือมูลนิธิขึ้นมาเพื่อช่วยสนับสนุน ในการแก้ไขกฎหมายควรให้สังคมมีส่วนร่วมโดยมีการขอความเห็นเพื่อให้คนเกิดความกระตือรือร้น นอกจากนี้ยังขาดความรู้พื้นฐานขาดคนที่จะทำ ขาดผู้รู้ ขาดการส่งเสริมจากส่วนที่เกี่ยวข้อง หรือขาดแรงจูงใจ ระบบการศึกษาโดยรวมตั้งแต่ระดับโรงเรียนถึงมหาวิทยาลัยก็ขาดบรรยากาศในด้านนี้ แนวทางสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาการวิจัย คือ ควรมีการพัฒนาทางด้าน การออกแบบหรือค้นคว้าแทนที่จะซื้อจากผู้อื่น และควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของอุตสาหกรรมทั้งในด้านมาตรฐานอุตสาหกรรม ระบบข้อมูลข่าวสารและระบบบริการด้านเทคนิค ส่วนในภาครัฐควรส่งเสริมและเพิ่มงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนา รวมถึงเน้นการลงทุนด้านทรัพยากรบุคคลให้มากขึ้น ภาคเอกชนควรมีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนามากขึ้น และในการรับการถ่ายทอดเทคโนโลยี ควรมีการเลือกเฟ้นเฉพาะที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ผู้บรรยายยังให้ความเห็นว่าประเทศเรามีเทคโนโลยี แต่ใช้ไม่เป็น โดยเฉพาะข้อมูลจากเอกสารสิทธิบัตรซึ่งในต่างประเทศถือว่ามีคุณค่ามากโดยผู้บรรยายสรุปประโยชน์ของข้อสนเทศจากสิทธิบัตรไว้ว่า เป็นข้อมูลที่ทำให้ยากเพราะไม่มีในหนังสือหรือวารสารใดและเป็นเทคโนโลยีที่ไม่ต้องซื้อ มา ประหยัดเวลาในการคิดค้นเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังทำให้ทราบแนวโน้มของบริษัทคู่แข่งว่าเป็นอย่างไร

ในท้ายสุดผู้บรรยายได้เสนอแนวคิดไว้ว่า ขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประสานงานกันแทนที่ต่างคนต่างทำ และภาครัฐควรช่วยส่งเสริมและให้งบประมาณมากขึ้นในด้านเทคโนโลยีและควรมีการพัฒนาบุคลากรให้จริงจัง เร่งเร้าให้ภาคเอกชนสนใจในด้านการพัฒนาวิจัยและการประดิษฐ์ให้มากขึ้น ในการรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีก็ควรมีการเลือกเฟ้นมากขึ้น โดยรับมาเฉพาะเทคโนโลยีที่เราขาดแคลนเท่านั้น

สำหรับหัวข้อเรื่องอนุสิทธิบัตร : โอกาสของนักประดิษฐ์ไทยนั้น ดร. เย็นใจ ได้กล่าวถึงอุปสรรคของการพัฒนาการประดิษฐ์ไทยว่า นักประดิษฐ์ไทยยังไม่ค่อยมีความรู้ในด้านสิทธิบัตรและงานบางอย่างต้องใช้เงินทุนมากอยากให้รัฐช่วยที่จุดนี้ ในด้านการคุ้มครองทางกฎหมาย เช่น ในด้านสิทธิบัตรนั้นต้องใช้เวลายื่นขออนานและเสียค่าใช้จ่ายสูงในกรณีที่ยื่นขอจดสิทธิบัตรในต่างประเทศ และเมื่อยื่นขอแล้วจะมีการประกาศโฆษณาให้บุคคลอื่นโต้แย้งโต้ซึ่งจะเป็นผลเสีย คือ อาจมีผู้นำข้อมูลเหล่านี้ไปผลิตจำหน่ายก่อนที่จะมีการคุ้มครอง เมื่อผู้ประดิษฐ์ได้รับสิทธิบัตรมาก็จะสายเกินกว่าจะนำผลิตขาย ในด้านการส่งเสริมของรัฐก็สามารถช่วยได้โดยการลดหย่อนภาษี ส่วนการเจรจาซื้อขายเทคโนโลยีระหว่างผู้ประดิษฐ์และผู้ประกอบการซึ่งมักจะเข้าใจไม่ตรงกัน โดยที่แต่ละฝ่ายมีเหตุผลที่ต้องการได้รับผลประโยชน์สูงจึงควรมีการประนีประนอมซึ่งกันและกัน

คุณชรรยง ให้ความเห็นว่า ความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับการขอรับสิทธิบัตรเป็นเรื่องยุ่งยาก ควรเสนอเป็นอนุสิทธิบัตรขึ้นมา ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างยกร่าง ครั้งที่ 1 โดยสาระของกฎหมายจะคุ้มครองทั้งการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์เช่นเดียวกับในสิทธิบัตร แต่จะไม่คุ้มครองจุลชีพ กฎเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์, วิทยาศาสตร์ วิธีบำบัดรักษาโรค การวินิจฉัยโรค (เช่นเดียวกับมาตรา 9 ของกฎหมายสิทธิบัตร) ส่วนพันธุ์พืชจะมีการออกกฎหมายใหม่มาคุ้มครอง สำหรับลักษณะของสิ่งที่จะขอรับอนุสิทธิบัตร คือจะต้องมีความใหม่ ซึ่งไม่ต้องมีขั้นการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น แต่ต้องประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรมได้ นั่นคือขั้นตอนการขอรับอนุสิทธิบัตรจะง่ายขึ้น ไม่มีการตรวจสอบรายละเอียดมากนัก และพยายามจะให้เร็วขึ้นโดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยเพื่อเป็นทางเลือกใหม่แก่นักประดิษฐ์ และกำหนดให้ผู้มีส่วนได้เสียตรวจสอบเพื่อคัดค้านได้ภายใน 1 ปี หลังจากวันที่ประกาศโฆษณา

สิทธิพื้นฐานของอนุสิทธิบัตรจะเหมือนกันของสิทธิบัตร คือ สามารถผลิต จำหน่าย และนำเข้าได้เพียงผู้เดียวในระยะเวลาอันจำกัด ซึ่งจะสั้นกว่าของสิทธิบัตร เช่น อาจจะเป็น 10 ปี (ระยะเวลาการคุ้มครองยังไม่ได้กำหนดแน่นอน)

พอสรุปได้ว่าประเทศไทยโดยเฉพาะภาคธุรกิจยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี และสำหรับ การให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในส่วนของสิทธิบัตรนั้นก็ยังไม่เป็นที่เข้าใจหรือสนใจของนักประดิษฐ์มากนัก อาจเนื่องมาจากมีข้อกำหนดที่ค่อนข้างยาก จึงควรมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาให้มากยิ่งขึ้น แนวทางหนึ่งที่จะทำได้คือ การนำเสนอเป็นกฎหมายอนุสิทธิบัตรซึ่งมีขั้นตอนที่ง่ายกว่าเพื่อเป็นทางเลือกของนักประดิษฐ์ในการขอรับความคุ้มครองผลงานที่คิดค้นขึ้น อันจะเป็นการช่วยพัฒนานักประดิษฐ์ไทยให้มีขีดความสามารถสูงกว่าเดิม